

SLOVENSKI UČITELJ

Glasilo slovenskih
učiteljskih in kate-

krščanskih učiteljskih
društev.

Bogu srce
Mladini moč
Domovini zvestobo

Štev. 11.
Leto XVI.

Vsebina:

Novi časi — novo delo. A. Čadež	233
Ali res povsod vojna? Marica Koželj	237
Pedagoško pismo. Janko Polák	238
Koristno in potrebno. Arhangelj	241
O stopinjski mreži na zemljevidu. — a —	244
Mladi junaki. A. P.	246
Donesek k članku »Tvoritev pravilnih mnogokotnikov«. — a —	247
Katehetski vestnik: Katehetsko gibanje	248
Katehetske beležke	250
Zgledi, uporabni pri katezezi	251
Učiteljski vestnik: Učiteljske vesti	253
Raznoterosti	254
Slovstvo in glasba	256

»Slovenski Učitelj« izhaja sredi vsakega meseca. Celoletna naročnina 4 krone. (Naročnina in članarina za »Slomškovo zvezo« 5 K; naročnina in članarina za »Društvo slovenskih katehetov« 5 K; naročniki, ki so člani obeh društev, plačajo 6 K.) Spisi in dopisi se pošiljajo uredništvu do 4. vsakega meseca. Reklamacije, naročnino, dopise sprejema:
Uredništvo »Slovenskega Učitelja« v Ljubljani.

Urednika: **A. Čadež**, katehet v Ljubljani; **Fr. Jaklič**, nadučitelj, drž. in dež. poslanec.
Natisnila Katoliška tiskarna. — Oblastem odgovoren **Ivan Rakovec**.

Slovenski Učitelj

Glasilo slovenskih krščanskih učiteljskih
in katehetskikh društev.

Last „Slomškove zveze“ in „Društva slov. katehetrov“.

Letnik XVI.

V Ljubljani, 15. novembra 1915.

Štev. 11.

Novi časi – novo delo.

(Referat pri katehetskem sestanku dne 6. oktobra 1915.)

A. Čadež.

Če bi skupaj spravili vse, kar so pedagogi pisali zadnje mesece o vojski, v kolikor se dá izrabiti pri vzgoji, bi utegnili skoraj soditi, da je vojska največja dobrotnica in da nima za vzgojo in disciplino nič nevarnega v sebi. Ta misel bi bila seveda zmotna. Da vojska ni brez nevarnosti za mladinsko vzgojo, tega ni treba dokazovati. Neki črnovojnik je gredoč na vojsko zapisal na železniški vagon sledeče pomenljive besede: »Da bi bilo enkrat našim otrokom dobro!« — S tem je pač pedagoško-značilno povedal, kakšen namen ima sedanja vojska, če jo presojamo zgolj z naravnega stališča. Toda kako bo otrokom naših bojevnikov dobro, če ne bodo otroci sami dobri!

Pomagati, da bodo otroci res dobri, to je pa naša dolžnost in dolžnost vseh, ki takorekoč namestujejo očete-vojake.

Skrb za mladino bo tudi po vojski najvažnejši del duhovnega pastirstva. Posledice sedanje vojske se bodo tudi pri vzgoji še dolgo čutile osobito v tem, da se bo negovanje telesne vzgoje še z večjim poudarkom in še v večjem obsegu terjalo in tiralo morda do pretiravanja.

Vsi smo občudovali nadčloveške napore, brezmejno trpljenje in trdovratno kljubovanje naših vojakov gori v zasneženih in zamrznjenih Karpatih, kakor tudi v pustih skalinah pekočega Krasa in v strmih pečinah tolminskih vršacev. Najbolj so se odlikovali sinovi naših gorâ, ki so že izmlada navajeni žilavega raskavega življenja. Vse te trde poizkušnje vojnega življenja bodo silile, da naj bi se vbodoče po šolah še v večjem obsegu skrbelo za primerne zunanje vaje in telesno utrjevanje, za telovadbo, športne igre itd. Ni dvoma, da bodo pri postavodajalni oblasti dobila krepko oporo tudi društva, ki jim je namen, pripravljati mladino za vojaško življenje.

Kdo bi grajal, če se šola briga tudi za telesno jakost, zdravje in trdnost mladega naraščaja! Le bati se je, da se ta namera ne prevrže. Zato pa bodo dobri starši in vneti vzgojitelji tembolj skrbeli, da ne bo zaostala **duševna odgoja** in da se tako ustvari potrebno ravnotežje.

I. V dosedanji vojski smo nabrali nešteto dokazov neprimernega junaštva, zgledne požrtvovalnosti, železne vztrajnosti ter občudovane neomahljivosti med našimi vojaki. Zelo napačno bi bilo, če bi vse te

izredne vrline pripisovali zgolj zunanji disciplini in vojaški izvežbanosti. Te častne lastnosti imajo svoj trajni vir v duhu naših vojakov. V srcu naših mož in mladeničev je zarisana globoka zavest ljubezni in pokorščine do Boga, domovine, zavest one pokorščine, ki se žrtvuje do smrti. Junaštvo naših brambovcev ima svoje korenine v pobožnosti, ki je izpričana z mnogimi lepimi dokazi. In v tej smeri bomo vzgojnemu delu posvečali tudi vbodoče vse moči; z vzgojo uma se bo družila še v večji meri vzgoja srca.

Ce je res, da nam zapušča vojska mnogo zdravih in koristnih izkušenj, da nam daje veliko blagodejnih nagibov, pa nam tudi izkušnja potrjuje, da je podivjanost med mladino dosegla marsikje že prav nevarne meje. V Nemčiji so n. pr. tuintam bili že prisiljeni izdati posebne naredbe, da bo moč krotiti podivjanost med zapuščeno mestno mladino. — Krive so temu vojne razmere. Očetje so na bojišču. V rodbini ni one močne roke, ki bi vodila, krotila in vladala preživahne otročaje. Vojna poročila so krvava, divja; iz nežno čutečega srca izgine rahločutnost, pohlevnost, ljudomilost, dobrotljivost in še marsikatera čednost, ki je na vrtu otroškega srca ne smemo in ne moremo pogrešati. — Še otroške igre se vrte le okrog vojaškega življenja. Vse govornice in vse čtivo nas vleče nehote na bojne poljane. Vojaki-ranjenci sami pa tožijo, da se na fronti nikdo ne more ohraniti in obdržati na oni višini npravstvenosti, ki jo je bil v življenju dosegel. — »V raskavem bojnem rokodelstvu« — tako piše francoski redovnik-vojak — »se polagoma okrhajo plemenite poteze človeškega srca. Moriti in klati, to je stalno geslo vojaka.« Še starejši človek nekako otopi, ko bere o neprestanih bojnih strahotah, o o tisočih mrtvih, o groznih morilnih strojih! — Mladini te stvari niso in ne bodo prikrite.¹

Bilo bi torej zagrešeno, če bi divjih izrastkov v duši naše mladine ne zatirali, če bi ne gojili nasprotnih čednosti — zlasti ponižnosti in ljubezni do bližnjega. Mladina sliši o junaštvih na bojišču: Naj se pouči, da je tudi to junaštvo, če premaža človek samega sebe, če se voljno pokori želji in ukazu svojega predstojnika, če se trudi ohraniti red in točnost. Vojak, ki doma pred oltarjem kleči in moli, vojak z rožnim vencem v strelskem jarku, vojak s svetinjo Marijino na prsih — bodi vzor in zgled našim mladeničem!²

Med našo mladino ne sme zamreti prava krščanska ljubezen. Pri razlagi zapovedi o krščanski ljubezni bomo zdaj še bolj poudarjali, da moramo krivico grajati in zametovati, kjerkoli se pojavi; da se moramo potegovati za pravico; da moramo ločiti razžaljenje od razžalilca, ločiti osebo sovražnikovo od krivice. Krivico obsojamo, osebe ne sovražimo. Tudi pri sovražniku ne smemo o tem, kar je črno, reči, da je belo. Toda sedaj ukoreninjeno sovrašтво do celih narodov ter pristranost v sodbi se ne dá strniti s pravili plemenitega krščanskega mišljenja. Prava domovinska ljubezen ne pozna slepega sovrašтва, ki zaničuje nasprotnika.

¹ »Österr. pädag. Warte«, 1915, p. 79.

² Der Sendbote des göttl. Herzens Jesu«, 1915, p. 291.

Srce naše mladine se ne sme popağaniti. Če hočemo biti deležni božjega blagoslova, ne smemo pustiti, da bi se mladina izrejala v medsebojnem narodnem in plemenskem sovraštvu.

Ako zmagujemo, se rado zgodi, da se prevzamemo, da se ponášamo, kakor da smo sami vse to dosegli. »Po milosti božji sem, kar sem« (I. Kor. 15, 10) — tega apostolovega reka naj se zaveda vselej in povsod tudi mladina, da se obvaruje v prikupljivi p o n i ž n o s t i vselej in povsod. Spozna pa naj prst božji tudi v nesreči, tudi takrat, kadar bi nam kaj izpodletelo. Kako krasen zgled v tem oziru so nam naši vrlí Dalmatinci, ki so nas rešili in dosegli, da se danes po beli Ljubljani ne izprehajajo italijanski vojaki! Po najsilnejšem vojnem metežu poprašani, kako jim je, so v svoji ponižni skromnosti odgovarjali: »E, dobro, hvala Bógu!« Pa četudi mora Dalmatince priznati, da je slabo, ima navado pristaviti — »hvala Bógu!«

V sedanjih vojnih dogodkih so se pojavile in zbudile razne nraštvene in državlanske čednosti, ki jih bomo katehetje in vzgojitelji skušali gojiti, krepiti, obdržati in utrditi tudi pri mladini. Omenjamo samo nekatere: Složnost, pogum, ljubezen do domovine, potrpljenje, požrtvovalnost, vztrajnost, vera v Boga in v božjo Previdnost, zaupanje v božjo pomoč, pobožnost, gorečnost v molitvi in prejemanju sv. zakramentov, ljubezen do bližnjega in druga telesna in duhovna dela usmiljenja.

Vojska se je izkazala v tem pač kot dragocena pomoč pedagoškemu delu. Pričakovati je, da bodo vojni dogodki vtisnili za vzgojo značajnosti prepomenljive spomine — ne sicer pri vseh, pač pa pri mnogih izmed naših gojencev. Katehetje teh vzgojnih činiteljev ne bomo prezrli, marveč pridno uporabili. V e r s t v e n e m u p o u k u b o m o p r i m e š a l i o n e glasove iz sedanje vojske, ki bodo ob njih zabrnele tudi strunice mladinskih src.¹

II. Marsikaj, kar bi se sicer brez učinka poizgubilo, se bo z uporabo sedanjih vojnih dogodljajev p r i k a t e h e z i ohranilo v živem spominu gojencev ter obrodilo primeren sad za življenje.

Vojska s svojimi dobrimi in slabimi posledicami bo vplivala več ali manj tudi na ves ustroj šolskega pouka. Če bi hoteli, bi mogli za sedanje razmere sestaviti poseben »vojni katekizem«.

V e r s t v e n i p o u k se sicer ne bo izpremenil, pač pa se bo moral z ozirom na izkušnje in na vsa vojna vprašanja v nekaterih poglavjih poglobiti in v pojasnilo tem razmeram primerno prilagoditi.

P r i k r š č a n s k e m n a u k u b o m o zastavljali in razvozljavali marsikatero vprašanje, ki bi se ga sicer — v mirnem času — ne bili do-teknili. Seveda se bomo pri tem ozirali na starost in sposobnost gojencev.

Pouk je zmerom zanimivejši, če je času primeren, če se vpoštevajo modro in previdno dnevni dogodki, če se beseda zasaja takorekoč v sredo gojenčevega mišljenja, v krog tega, kar ljudi uprav takrat zanimlje, tolaži, razveseljuje, razburja, draži, žalosti. Tako bo tudi v sedanjem času najbolj ustrezno namenu, če začenjamo po okolnostih in možnostih pouk tako, da ga navežemo na konkretne, resnične vojne dogodljaje, ali če se vsaj

¹ »Christl. pädag. Blätter«, 1915, št. 9, p. 271.

nanje sklicujemo. V to so nam na razpolago vojna poročila, popisi in dopisi iz bojev, bojni prizori, doživljaji vojakov na fronti, priznanja in versko razpoloženje takih, ki so bili poprej brezbrizni in mlačni. Taka priznanja dokazujejo, kaj premore in kaj pomeni verska misel, versko čutenje.

Nikar torej ne prezrimo črtic, poročil in epizod, ki jih imajo naši časopisi v obilici. Zbirajmo jih, objavljajmo jih v »Slov. Učitelju«, da nam bodo pozneje v pomoč!

Vojska uči, kako dragocen zaklad je sveta vera. Iz nje zajemajo moč in tolažbo posamezniki, zlasti vojaki na bojišču, enako tudi celi narodi. Vojne bridkosti so obudile vero tudi takim, ki so se verstvu že odtujili. Materine besede, ki so izza otroških let bile zakopane globoko v srcu, so ob bojnem ognju, v strelskem jarku marsikateremu možu zopet živo stopile v spomin ter ga dvignile iz groba.

Najlepši dokaz nam je francoski pesnik Lavredan, ki je do sedanje vojske vero zametaval in sramotil, zdaj pa ga je vojska izpreobrnila. Javno in brez strahu je priznal:

»Upati, ko vse gineva — kdo more brez vere? Ali ni vsakdanje delo — muka, in ali ni vse dobro — nezmisel, če ne veruješ? Stojim tu ob krvavih potokih Francije, vidim sveto vodo solzâ. Zdvajam. Toda stara bretanska ženica, ki so nje sinovi izkraveli, ki se je do slepote izjokala — ta pa moli svoj ‚Ave Maria!‘ Kako me je sram pred to ženo!«

Za stanovitnost v veri so in nam bodo lep zgled Ruteni, ki so jih hoteli s silo odtrgati od Cerkve, ki se je njih škof Szepticky dal odvesti v ujetništvo, ker je hotel do zadnjega v veri utrjevati in braniti svoje verne ovčice.

Ni ga poglavja v katekizmu, kjer bi ne našli za razlago, pojasnilo ali utemeljitev in okrepitev kakega zrna iz sedanjega velikega časa. Najtolažilnejša so še poročila naših vojakov in vojnih kuratov, ki iz njih izvemo, kako težko čakajo naši fantje in možje, ki so na fronti, da morejo biti zopet pri sveti maši, da se morejo zopet spovedati in prejeti sv. obhajilo. Pri tem so jim odlični častniki dostikrat v spodbudo in najlepši zgled.

Pri krščanskem nauku bomo še posebej vpoštevali moralna vprašanja, ki se tičejo vojske same, n. pr.: Kdaj je vojska pravična? Kako sodimo o poškodovanju v vojnem času? Dolžnost povračila. Varstvo nevojaških oseb, bolnišnic. Važnost in svetost prisege. Popolni kes. Vesoljna odveza. Pomen protialkoholnega delovanja. Oderuštvo raznih vrst. Goljufija. Vojaške in meščanske čednosti, ki smo jih že poprej omenjali.

Tudi za liturgični pouk bomo mogli uporabiti marsikatero zanimive posebnosti iz sedanje vojske: Služba božja na bojišču; vojne kapele; vojni oltar; avto s kapelo; sv. obhajilo v strelskem jarku; simbolični pomen vojaške zastave; razloček med latinskim in grškim obredom.

Najlepši nauk, ki naj bi ga vsi povzeli iz sedanje vojske, in ki ga hočemo po možnosti presajati na vrt svojega vzgojnega dela, je pa zapaden v besedah:

Samega sebe zatajevati — najtežji boj;
samega sebe zmagati — najlepša zmagala!

Ali res povsod vojna?

Marica Koželj.

Na kmetih smo letos šele pozno začeli vpisovati prvence v šolo. Oblasti so preložile začetek šolskega leta na poznejši čas, ko ni več toliko dela po polju, pri katerem pomagajo otroci.

Po nedeljski maši in po nauku privedejo matere svoje malčke v šolo kakor na nabor. Prej so prihajali le bolj očetje z njimi, ker so menile matere, da se znajo vse bolje zgovoriti. Sedaj pa silijo matere druga drugo v pisarno, češ, ti pojdi preje. Nobena noče biti prva.

Vsake se drži fantek ali punčka krčevito za krilo. Tudi mati zre proseče in ljubeče. Mati je le mati, četudi pride v nabranem pisanem krilu in nerodnih hribovskih škornjih. Sleherna zaprosi: »Oh, bodite dobri z mojim; ni čisto zdrav! Ko je bil star dve leti, je bil močno bolan.« Kdo bo zameril materi, da je posegla tako daleč po otrokovo bolezen, ko že ni več sledu po njej.

Pobožas novega gojenca, ga nagovoriš ljubeznivo — in materi kar odleže, ko potolaži otroka, češ: »Saj niso hudi, radi te bodo imeli!«

Teh drobnih ljudi se še ni doteknilo vojno vrvenje. Dasi čujejo čestokrat vzdihniti mater in molijo vsak večer za očeta, ki jih ni doma; čez dan pozabijo na vse to; vojno gorje še ne vpliva na njih srca, in to je dobro zanje.

Premnogo jih je, ki hočejo imeti v teh dneh vsepovsod vojne dogodke in vojne običaje. Tako je hvalil te dni neki gospod na vso moč šolo, v kateri vlada vojna pri računstvu in branju, pri petju in pisanju, in to pri deklicah v najnižjem razredu.

O tem, ali je taka metoda zelo priporočljiva, so mnenja kaj različna. Mnogo nas bo teh misli, da naj otrok ostane otrok. Blagor mu, dokler je še! Čemu bi ga silili v vrvenje, kjer mu ni mesta.

Saj pravi veliki Gregorčič: »Vihar sovražen svet pretresa, — v nedolžnem srcu je pokoj.«

Ali nimajo pravice živeti naši otroci v taki zlati mladosti, o kateri piše Meško sanjavo in vendar toli krasno: »Nekaj neizrekljivo lepega in sladkega je v naši mladosti. Nasujte nam na pot našega življenja kupe zlata kot ceno, naj zabimo svoje mladosti — jedva se bomo ogledali na to bogastvo in naša noža bo hitela preko njega nazaj k večjemu bogastvu naših mladostnih let!«

Zdrava pedagogika pač zahteva, da bodi pouk času primeren, da si za potrebna ponazorila in pojasnila privzamemo dogodke in doživljaje, ki so v tesni zvezi z življenjem otrok. Tudi sedanjih vojnih dogodljajev moder pedagog ne bo preziral. Toda vsaka stvar o pravem času, na pravem mestu z ozirom na starost učencev. Saj naši mali že pri svojih domačih izvedo le preveč takih vojnih novic, ki nanje ne morejo vzgojno vplivati, marveč jih pripravljajo bolj za tepež in divjost.

Ne mine skoro dne, da ne bi čitali v teh dneh o nesrečah, ki jih povzroča uprav preveliko bojno razpoloženje otroško:

Tu je malone oslepil deček svojega tovariša, ko se je boril z njim sicer z leseno sabljico, ki je bila pa vendar toli ostra, da mu je ranila oko. — Kamenje jim služi za granate in šrapnele, ki niso nikoli brez nesreč. — Še o hujših nesrečah čujemo dannadan. Ustrelil je deček domačo deklo, ko je meril nanjo z nabito puško — in še nešteto takih slučajev.

Na vasi ni dosti boljše, kar se tiče tege, kakor po mestih. Te dni nekoč je nastal silen krik na cesti, ki drži mimo šole. Vstanem od pisalne mize. Radoznala, kaj to pomeni, stopim k oknu. Vaški dečki in deklice so se obmetavali na vso moč z jabolki. Otresli so bili neko jablano in si natrosili jabolk dečki za srajce, deklice pa kar v predpasnik. Poštarjev Franci je kričal na vse grlo: »Mi smo naši, vi ste sovražniki, jabolka so pa bombe!«

Nehali so šele, ko je na vse grlo zajokal Tekavčev Jožek. Revček je sedel povsem nevtralen sredi ceste; bojevati se še ne more, ker je star komaj leto dni, pa mu je priletelo jabolko v glavico, da je takoj zrastle debela buškica. Lahko bi se bilo pripetilo tudi še kaj hujšega.

Naše geslo pri vzgoji naj ostane: »Vse za vero, dom, cesarja!« Učimo naše otroke vroče ljubiti svoj rod, ali prevelike bojevitosti jim ne budimo v mladih srcih, ker vojska je in ostane zlo, strašno zlo...

Pedagoško pismo.

Priobčil Janko Polák.

Dolgočasnega jesenskega dne sem urejeval pisarnico. Med starim papirjem sem naletel na dolg rokopis v obliki pisma. Skoraj je bil že obsojen za koš, vendar ga poprej še površno pregledam. Videč, da je listina pedagoške vrednosti, me je zanimala, da sem jo prebral do konca. Ne trdim, da bi bila bogve kaka škoda, če bi jo bil zavržel, uverjen sem pa, da je v nji marsikako jedro, ki bi utegnilo koristiti vsakemu tovarišu-začetniku; saj rokopis te vrste pove dostikrat skoraj toliko, kot bi človek zajel iz obširne pedagoške knjige, če ne še več. Z ozirom na to sem se odločil, da pismo objavim.

* * *

Najtežje izmed vprašanj, ki si mi jih v zadnjem pismu zastavil, je vprašanje o m e t o d i. Odgovorim samo to-le: Metodo si boš tekom let nekako prikrojil po tem, kar si kdaj slišal v šoli, ali čital po knjigah. Samo iz knjig se je ne boš naučil nikdar. Ne umevaj me napačno! S tem ne menim reči, da ne smeš prebirati metodičnih knjig in razprav. Uprav nasprotno: Oboje skupaj ti bo zagotovilo pravo preizkušnjo.

Za začetnika je neobhodno potrebno, da bere metodične knjige in razprave. Seveda je prav, če je v izberi metodičnih knjig in razprav previden; zakaj ni vse zlato, kar se sveti. Nezmislno bi tudi bilo, če bi se kdo hotel učiti takih stvari naizust. Učiti se metode tem potom, bi bilo isto, kot učiti se pesništva z učenjem pesmic naizust. Metodične knjige in razprave naj ti bodo samo vodnik, da se ne izgubiš ob pouku. Če boš

imel ob pouku odprto dušo in srce, bo vzrastla metodika samaobsebi. Tekom let jo boš požlahntil in ne bo dolgo, ko ti bo dajala obilen sad. Oči in obrazi otrok ti bodo govorili, da hodiš pravo pot, t. j. ono, ki tudi ob napornem delu ne izmuči otrokom duha.

Preidem za trenutek na drugo stvar. Ne misli, da so vzgojna sredstva: palica, jeza in grožnja. Tudi neslanoslodka vsiljivost ni vzgojno sredstvo. Prijaznost, družena z resno stanovitnostjo, je glavni vzgojni pripomoček. Višek vsemu pa je učiteljev zgled. Le tako dobe otroci spoštovanje do predstojnikov in s tem tudi spoštovanje do posvetnih in cerkvenih postav. Pomni pa še tole: Pripomočki, ki sem ti jih navedel kot važne za vzgojo, so potrebni tudi za disciplino. Dobro vzgojen otrok ljubi red in snago, je poslušen, pazljiv in marljiv.

V začetku pisma sem ti omenil, da se metoda ne dá priučiti. Kot pripomočke za dosego dobre metode sem ti omenil dobre metodične knjige in razprave. Jako dobro sredstvo v dosego dobre metode so tudi razgovori z izkušenimi učitelji. Tu bo pridobil nekaj, tam zopet nekaj in pregovor pravi, da raste iz malega veliko. Ker me vprašaš za svet, ti podam nekoliko utrinkov tudi jaz.

Z a č n i v a z j e z i k o v n i m p o u k o m. Iz tvojega pisma razvidim, da ti prizadene nazorni nauk precej preglavice... Ali si že razmišljal o tem, če si prilagodil svoje naziranje in mišljenje v tem oziru naziranju in mišljenju otrok? — Ne vsiljuj otrokom tega, kar veš sam, temveč dovoli jim, da povedo najprej sami, kaj vedo. Le tako boš izpoznal, kaj smeš in česa ne smeš. Ume se, da boš moral tudi pri tem predmetu tuintam sam podavati. Kadar podavaš sam, ne delaj velikih odstavkov. Skrbi, da bodo otroci to, kar si povedal, takoj ponovili; zakaj železo se najraje kuje, dokler je razbeljeno. Ne vmešavaj se med otrokovo pripovedovanje z nepotrebnimi vprašanji. Vprašanja so dovoljena samo z ozirom na individualnost; slabiči rabijo pač opore. Pri nazornem nauku ne smeš zabresti nikdar v podrobnost, da otrokom ne začne v duši mrgoleti tako, kot nam mrgoli pred očmi ob pogledu na komplicirano sliko, ki je izdelana v minijaturi. Ogiblji se zgolj opisovalnega nazornega nauka. Oživi ga s pripovedovalnim nazornim naukom, t. j. prilagodi opisovalnemu nazornemu nauku primerne: pesmice, izreke, pripovedke, pravljice, uganke in primerno petje. Ume se, da zahteva tak pouk skrbno pripravo; a brez te ni dobre metode. Žalosten je pogled na učitelja, ki se lovi med poukom semintja. Ne misli, da otroci tega ne opazijo! Snovi za nazorni nauk ne izbiraj na slepo srečo. Pomisli, ko izbiraš, kaj bi bilo pripravnega in koristnega za domači šolski okoliš. Pazi skrbno na govor otrok. Narečja ne zatiraj nasilno! Zbiraj, kar opaziš posebnega v tem oziru; zakaj vse to ti bo pri pravopisju in spisju velika opora. Nazorni nauk ti nudi obilo snovi za spisje. Ogiblji se pa suhoparnega popisovanja in pazi bolj na dejanje. Dejanje in ne popisovanje oživlja spisovni pouk.

Živega pouka je treba tudi pri b r a n j u. Ta pouk bo res živ, če bodo otroci vse, kar berejo, tudi umevali. Pri začetnikih ni dovolj, če jim poveš, kaj pomeni ta in ona besedica, temveč otrok jo mora znati rabiti

miselno, t. j. v stavku. Če hočeš, da bodo pri branju delovali vsi, ne smeš dovoljevati predpravic posameznikom. Išči kar največ izpremene; zakaj izpremena razvedri duha. Pazi posebno na slabe bravce in pokličič jih večkrat. Ne uči za parado, temveč za življenje! Glavnih misli, ki jih nudi berivo, ne izsiljuj iz otrok z vprašanji. Bodi pozoren predvsem na glavno dejanje in osebe, ki delujejo v njem. Če se ti nudi kaj važnega za življenje, prenesi takoj v življenje in ne dovoli, da pogine v zatohli šolski sobi. Poizvedi, če so otroci že kaj sličnega brali, ali so slišali kaj sličnega pripovedovati; morda so kaj sličnega celo sami doživeli. Otroci ti bodo radi povedali. Tako jih boš vadal tudi govoriti in na ta način si boš olajšal učenje naizust.

Učenje naizust je za vajo v govorjenju velikega pomena. Ne uči naizust samo pesmic, marveč tudi primerne berilne sestavke, ki naj ne bodo predolgi. Pazi posebno na take, ki ti nudijo dosti dejanja; zakaj to ti bo koristilo pri spisovnem pouku. Napamet naučene berilne sestavke uporabi za spisovne vaje. V šoli naj jih otroci v svoje dnevnike napišejo po spominu, doma pa po originalu popravijo. Pazi, da se bodo otroci pri narekavanju naučenih sestavkov lepo obnašali. Dovolí otroku, naj drži knjigo v rokah, da ne bo v zadregi, kam bi roke del. Odkazi mu odlično mesto na odru. Opozori ga na poklon in reci mu, da naj upre pogled na zbrane poslušalce. Govori naj počasi in glasno. Tako boš zbudil v otrocih zavest, da res nekaj vedo in da jih ni strah povedati to pred zbranimi poslušalci. Da boš imel snovi na izbero, prouči tednike prejšnjih let in ponavljaj.

Lepo pisano pismo iz rok bivšega učenca ti je zadostilo za trud. Če pa hočeš tako plačilo zaslužiti, moraš otroke lepega pisanja navaditi. Pedagoški pogrešek storiš, če zahtevaš od otrok vseh stopinj vedno eno in isto učbo. Tudi lepopisje ljubi izpremeno. Pazi posebno na to, da bo postala desna roka lahka. Papir brez črt ni za to, da roka lažje pleše, temveč ima višji pomen. Taki zvezki so za to, da se priučijo otroci opravičnih spisov, t. j. pisem, računov itd. Lepopisje pa te naj nikar ne zapelje v misel, da smejo pisati otroci lepo samo takrat, kadar stoji to napisano na urniku. Vse, kar pišejo, naj pišejo lepo in dnevnik otrok naj bodo tako lepi, kot so njihove lepopisnice. Lepopisje naj podpira tudi pravopis in realije. Sploh skrbi vedno in kjer se le dá, da družiš eno z drugim.

Za slovniški pouk ti ne vem svetovati drugega nego to, da prouči dela dr. Janka Bezjaka in Henrika Schreinerja, t. j. »Jezikovne vadnice«. Ako se jih modro poslužuješ, boš prijadril v varno пристanišče, ki ti bo nudilo obilo pripomočkov za pravopis in spisovni pouk.

Če hočeš, da bo spisje res dobro, ne vtepi otrokom že prej vse snovi — ustno. Pusti otrokom v tem oziru kar le moč veliko prostosti. Da bodo prostost umno uporabljali, morajo imeti velik govorni zaklad, kar sem omenil že pri branju in učenju naizust. Dobro za spisovni pouk je tudi to, da otroci vse, kar so napisali, preberejo. Če jim dovoliš, da menjajo zvezke med seboj, jih boš s tem navadil tudi branja različnih rokopisov.

Sploh pa naj ne mine ne ura ne dan, da bi otroci ne pripovedovali zvezno, o čem so se učili. To je velikega pomena za vajo govorenja, spisja in spomina. Le pri računanju in ročnostih naj otroci bolj delajo in mislijo, manj pa govore. Za spisovni pomen je važno, da pišejo otroci prej povesti nego popise; zakaj povest nudi več življenja in življenja poln naj bo ves spisovni pouk. Mnogokrat naj napišejo otroci kaj takega, kar so doživeli sami, in sicer kmalu potem, ko so doživeli. (Dalje.)

Koristno in potrebno.

Arhangelj.

Vsak pedagog mora vpoštevati to troje: um, voljo in srce. Kar mišlimo ali hočemo, to najde odmev v čutih in nasprotno: čuvstva dramijo mišljenje in hotenje. Le tako spoznanje bo jasno in trajno, ki seže do srca; le tisto hotenje se bo udejstvovalo, za katero se je ogrelo srce. Za dosego učnega smotra, za dobro vzgojo sploh je blago srce zelo važen faktor. Ni torej zanemarjati, ampak treba ga je modro in v lepi harmoniji z ostalimi močmi obrazovati, vendar tako, da čuvstvovanju ostane voditelj razum, gospodar pa volja.

Najbolj je človeško srce dovzetno za nabožna ali religiozna čuvstva, in ta je treba predvsem gojiti v srcih naših gojencev.

Vse stvarstvo govori jasno o bivanju božjem, o božji vsemogočnosti, dobroti in ljubezni. To resnico uvideva zdrav razum. Božje razodetje ga v tem potrjuje in mu odkriva še nove istine. Volja se ukloni svojemu gospodarju. Človek v takem položaju začuti v svojem srcu neko prijetno veselost nad Bogom in nad vsem, kar je ž njim v zvezi ali kar ga vodi k Bogu. Taka dušna razpoloženja se imenujejo nabožna čuvstva. Razodevajo se v občudovanju, spoštovanju, ljubezni, češčenju, upanju, hrepenenju itd. Med ostalimi čuvstvi je nabožno čuvstvo najbolj plemenito in najbolj važno, ker vsa druga čuvstva nekako oplemenituje in obrača na končni cilj človeškega življenja. Ubogega zemljana ogreva za vse, kar je npravstveno dobro, ter navdušuje v težavah in trpljenju. Gladi mu pot do časne in večne sreče, pedagogu pa pomaga povoljno reševati nalogo krščanske vzgoje. V gojencih se mora tedaj nabožno čuvstvo z vso skrbjo negovati in bistriti. Na to pot mora kreniti tudi naša šola.

Izkustvo uči, da vlada tam najvzornejša disciplina, da je tam najti moralno in napredek, kjer med otroki biva strah božji; ta se pa najlaže vcepi v mlada srca z negovanjem nabožnih čuvstev. Trditi se sicer ne more, da bi se tam ne kazal uspeh, kjer se uči, razlaga in vzgaja brez ozira na višje ideje, vendar taka učilnica ne more biti obenem tudi dobra vzgojilnica. Manjka ji poglavitnega: najvišje avtoritete. Ta edino v vseh okoliščinah blagodejno vpliva na mlado dušo in jo privadi na red, pokorščino, zatajevanje ne le za dobo šolske obveznosti, temveč utrdi človeka v dobrem tudi za življenje. Zgodovina vseh časov nam dovolj jasno slika to istino in kaže tudi zle posledice tako poganske kot novodobne moderne

šole. Edino krščanska šola, krščanska v pravem pomenu, je dvigala ljudstva, vodila jih na pot kulture in rodila heroična dela, ki jih občudujemo na naših prednikih. Le ona šola, v kateri se v mladih srcih neti ogenj tudi za višje ideje, kjer se zbuja religiozna čustva, je prava vzgojilnica. Iz takih šol bodo prihajali koristni člani človeške družbe, navdušeni domoljubi, jekleni značaji in vrli katoličani.

Zbujati nabožna čustva je poklican v prvi vrsti seveda katehet. V njegovo področje spada tvarina o večnih resnicah, ki so najboljši pomoček za obrazovanje verstvenega čustva, ako se pri pouku in razlagi res vpliva tudi na voljo in na srce gojenčev in ne samo na njegov razum. Napačno bi bilo, če bi se pri veronauku skrbelo le za gladko naizustno znanje katekizmovih vprašanj in bibličnih zgodb, pri tem pa zanemarjalo srce. Poglavitna dolžnost kateheta je, da pridobi svoje male za življenje po sveti veri. Zato mora ogrevati srca svojih gojencev za Boga in za vestno izpolnjevanje božjih zapovedi ter zbuja gnus nad tem, kar je slabo in neplemenito. Kadar torej prilika nanese, naj verska čustva, s kojimi so otroci v onem trenutku napolnjeni, tudi praktično izrabi. N. pr.: Govor je o smrti. Učence preveva prepričanje, da treba za mrtve moliti. Kar se oglasi cerkveni zvon in oznanja, da je nekdo umrl. Katehet naj takoj pozove otroke, da skupno molijo za dušo, ki se je preselila v večnost. — V šoli se razlaga o trpljenju Gospodovem. Petek je. Ura kaže tri in opomni kateheta, naj konča pouk. Otroci so prevzeti ljubezni do Odrešenika. Sklepna molitev naj bi se opravila v zahvalo za odrešenje. — Obravnava se snov o najsvetejšem Zakramentu. Srca malih koprne po milem Jezusu. Pelji jih pred tabernakelj. — Tolmačijo se odpustki. Reci: Otroci, vstanite in prav pobožno vzdihnite: »Moj Jezus, usmiljenje!« — Kakor v teh slučajih, enako najde katehet še mnogo drugih prilik, da opozarja otroke, kako naj to tudi izvršujejo, za kar jim je srce vnemal; vselej in povsod naj se urijo kot praktični kristjani.

Rečeno je bilo, da je veronauk najboljši, vendar ni edini pomoček za negovanje verstvenih čustev. Tudi ostali šolski predmeti so sposobni za to plemenito delo. Da, pri nekaterih tvarinah se učitelj niti ogniti ne more, da jih ne bi spravil v zvezo z Bogom in z njegovimi lastnostmi. Kako naj govori o postanku sveta in o redu, ki ga opazujemo na njem? Kako naj tolmači začetek življenja? Kaj naj pove o človeku in o njegovih zmožnostih? Ako te in enake stvari opisuje brez ozira na višjo moč, pade v grdo zmoto, uči napačno in proti svoji vesti. Saj človeški um uprav v naravi najde najbolj zanesljivih prič o Stvarniku, o njegovi ljubezni in očetovski skrbi. »Ako vidim na svojem potovanju pred seboj v pesku stopinje« — tako je pravil Arabec brezvercu — »mi te stopinje pravijo, da je po poti nekdo pred menoj hodil. Pravtako mi pravijo sledi neskončne modrosti in mogočnosti, ki jih vidim v naravi, da je tu mimo hodil Bog!«¹ Zato je lahko umevno, da so učenjaki-naravoslovci skoraj brez izjeme odkriti in odločni zagovorniki božjega bivanja.

¹ Zbirka lepih zgledov I. del, str. 256.

Koliko vzvišenega in vzpodbudnega lahko poišče spreten učitelj uprav v prirodoznanstvu za omiko nadnaravnih čuvstev! In zgodovina? Kako blažilno delujejo na srce posamezni dogodki, ako se opisujejo ne le suhoparno po vrsti, kakor so sledili, nego se v njih kaže Oni, ki vodi narode in dopušča vesele in žalostne ure človeštvu. Veliko veljavo imajo za mlade poslušalce zlasti osebe, ki nastopajo v povesti kot odličnjaki po svojem poklicu, po nesebičnem človekoljubju, požrtvovalnosti, hrabrosti, značajnosti, navdušenosti etc. Historični zgledi, orisani v luči sv. vere, so neprecenljive vrednosti za krščansko vzgojo. Kakor pri omenjenih predmetih, istotako more vesten učitelj tudi pri ostalih najti marsikaj nabožno-bodrilnega za svoje učence. Z dobro pripravo bo posebno kos temu vzvišenemu delovanju; vzgojeval bo svojo deco v verskem, moralnem duhu. Taka vzgoja je naloga naši šoli.

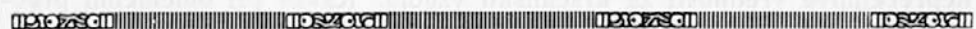
Katehet je prvi obvezan voditi otroke k Bogu; pri tem delu mu pa mora pomagati tudi učiteljstvo, ki mora biti v tem važnem delu opora katehetu, takorekoč njegova desna roka. Le v slogi je moč, pa tudi uspeh dobre odgoje. V današnji dobi je treba to še posebno poudarjati. Kjer je nekoč bila vzajemna sporazumnost, se sedaj marsikje šopiri razdvojenost. Verski in materijalni duh se dvobojujeta. »Kar je nabožnega, svetega, nadnaravnega, to spada v delokrog katehetov,« se ugovarja in dosledno po tem tudi marsikje ravna. — »Ako dobim nov razred v začetku šolskega leta, se mi otroci vedno smejiijo, ko izpregovorim kaj o Bogu. To se tudi ponavlja pri supliranju. Seveda ko me spoznajo, je s smehom pri kraju,« tako je ogorčeno pripovedovala neka učiteljica in začudeno še pristavila: »Ali drugi nikoli ničesar ne povedo otrokom o Bogu? Kako neki vzgajajo?« Žalostno, pa resnično!

Pri tem vzvišenem poklicu se mora pa vpoštevati tudi resničnost znanega reka: »Besede mičejo, zgledi vlečejo.« Ako že protestantje v svojih določilih, kakor se je nedavno čitalo po časopisih, zahtevajo, da mora biti učitelj ne samo istega veroizpovedanja kot učenec, temveč da mora tudi vestno živeti po predpisih svoje vere; potemtakem z veliko večjo pravico pričakujemo, da po naših šolah delujejo le take moči, ki so polne krščanskega mišljenja, govorjenja in dejanja, to je: praktičnega krščanstva. Od takega učiteljstva se bo mladina vadila v bogaboječnosti. Vzorno življenje bo donášalo več sadu, nego še tako mило in navdušeno govorjenje. Vzgojiteljem sploh, zlasti pa učiteljem v ožjem zmislu veljajo prav posebno besede najvišjega Pedagoĝa: »Tako naj sveti vaša luč pred ljudmi — pred otroki —, da bodo videli vaša dobra dela in slavili Očeta, ki je v nebesih.« O, da bi se to uvaževalo! Koliko boljša bodočnost bi se nam odpirala. Še nekaj je treba pripomniti!

Velika hiba na polju krščanske vzgoje bi bila, ako bi se učitelj edino zanašal le nase in živel tako, kakor da pri svojem opravilu ne bi potreboval nikake pomoči. Ne tako! Z delom naj krščanski vzgojitelj združi molitev, prisrčno molitev zase in za izročeno deco in vesel bo lepih uspehov v svojem težavnem zvanju. »Moli in delaj!« ta rek ponavlja pred šolskimi otroki, pa naj bo geslo tudi zanj.

Ako kdaj, je treba posebno pri današnjih razmerah na pobožno obrazovanje srca polagati veliko važnost. Stara šola je hodila to pot, nova hoče to preobrniti. Temu zlu se je v obrambo postavila pri nas »Slomškova Zveza«, vsaj je njo uprav potreba časa poklicala v življenje.

Zato le brez strahu v ospredje z negovanjem nabožnih čuvstev! Ž njimi bo šola vodila mlada srca k najboljšemu Mladinoljubu, k Njemu, ki more izpopolniti vsako človeško delo in osrečiti zemljana časno in večno. Sam pravi: »Jaz sem začetek in konec« — tudi dobre vzgoje.

O stopinjski mreži na zemljevidu.

— a —

Kakor znano, ima zemlja obliko krogle. Telesno upodobljeno zemljo imenujemo globus. Na globusu so načrtani razni krogi, ki tvorijo stopinjsko mrežo. Po sredi globusa vodoravno potegnjen krog imenujemo ravnik (ekvator), ž njim vzporedne kroge zovemo vzporednike, najvažnejši med njimi so tečajnika in povratnika; prva dva sta oddaljena od tečaja v $23\frac{1}{2}^{\circ}$, druga dva pa $23\frac{1}{2}^{\circ}$ od ravnika. Vsak krog delimo na 360 delov (lokov) in tak lok imenujemo stopinjo. Vzporedniki so proti tečajem vedno manjši, največji med njimi je ravnik. Vsaka stopinja na ravniku meri 111,3 km. Na tečajih je zemlja, kakor so zemljemerci dokazali, nekoliko vtisnjena vsled svojega vrtenja. Oblika zemlje torej ni popolnoma krogla, tako obliko imenujemo elipsoid. Kroge na globusu, ki segajo od enega tečaja do drugega, imenujemo poldnevnik (meridijane). Ti so sicer vsi enaki, toda krajši kakor ravnik, ker je zemeljska os, ki veže oba tečaja, skoraj za $\frac{1}{300}$ krajša kakor ravnikov premer.

Stopinjsko mrežo na zemlji si le v mislih predstavljamo, z njeno pomočjo lahko določimo zemljepisno lego vsakega kraja, t. j. širino in dolžino. Širino merimo od ravnika, dolžino pa navadno od poldnevnik, ki gre skozi Greenwich (blizu Londona) in ki je zaznamovan z 0. Hočemo li določiti zemljepisno lego kakega kraja, n. pr. Ljubljane, tedaj poiščemo na zemljevidu poldnevnik, ki gre skozi Ljubljano; ta je oddaljen na ravniku od poldnevnik, ki gre skozi Greenwich, $14^{\circ} 30'$. Sedaj poiščemo vzporednik, ki gre blizu Ljubljane, ta je 46° oddaljen od ravnika. Zemljepisna lega Ljubljane torej znaša dolžine $14^{\circ} 30'$ vzhodno od Greenwicha in 46° severne širine. Približno enako dolžino ima Praga, širino pa Mohač na Ogrskem ali Trident na Tirolskem. Ako se obrnemo na Dunajski cesti proti Grintovcu, tedaj imamo pred seboj Prago, za hrbtom Reko (v Primorju), na desni strani Mohač, na levi pa Trident.

Na enak način določimo, da sega Kranjska od $45^{\circ} 25'$ do $46^{\circ} 32'$ severne širine in od $13^{\circ} 36'$ do $15^{\circ} 42'$ vzhodne dolžine, Avstrija pa od $42^{\circ} 7'$ do $51^{\circ} 3'$ severne širine in od $27^{\circ} 12'$ do $44^{\circ} 10'$ vzhodne dolžine. $1' = \frac{1}{60}$ od 1° , t. j. $111,3 \text{ km} : 60 = 1,855 \text{ km} = 1855 \text{ m}$. Avstrija se tedaj razprostira od zahoda proti vzhodu približno 17° , od juha proti severu pa 9° . Zemlja se zasučje v 24 urah enkrat okoli svoje osi, t. j. vsak kraj na

ravniku se premakne v tem času za 360° , za 1° tedaj v ($24 : 360 = \frac{1}{15}$ ure) 4 minutah. Na podlagi tega lahko izračunimo razliko solnčnega vzhoda med dvema krajema. Razlika zemljepisnih dolžin med Bregencem in Črnovicami znaša približno $16^{\circ}3'$, tedaj je v Črnovicah solčni vzhod $16^{\circ}3' \times 4 = 65^{\circ}2' = 1$ uro in 5 minut prej kakor v Bregencu.

Učence višje stopinje bode tudi zanimalo, ako kaj več izvedo o zemeljskih dolžinah. Zemeljska os meri 12.710 km. Ako bi napravili skozi zemljo od severnega do južnega tečaja rov, po katerem bi vozil brzovlak z brzino 50 km na uro, tedaj bi ta vlak vozil $12.710 : 50 = 254,2$ ur, to je $254 : 24 = 10$ dni ali približno 10 dni. Ravnik meri 40.070 km. Ako bi napravili po njem železniški tir, bi vozil prej omenjeni brzovlak $40.070 : 50 = 801,4$ uro, t. j. približno $801 : 24 = 33\frac{3}{8}$ dni. Za 1° pa bi vlak potreboval $111,3 : 50 = 2,226$ ur ali 2 uri in $13\frac{1}{2}$ minute.

Stopinje na vzporednikih pa niso enake, ker so vzporedniki proti tečaju vedno manjši. Izračunano je, da meri stopinja na vzporedniku,

	ki ima 10° severne ali južne širine, le 109,6 km,
» » 20°	» » » » » 104,6 »
» » 30°	» » » » » 96,5 »
» » 40°	» » » » » 85,4 »
» » 50°	» » » » » 71,7 »
» » 60°	» » » » » 55,8 »
» » 70°	» » » » » 38,2 »
» » 80°	» » » » » 19,4 »
» » 90°	» » » » » pa 0 »

ker je le točka na tečaju.

Ljubljana ima, kakor znano, 46° severne širine, ena stopinja na tem vzporedniku meri približno 74,2 km, t. j. kolikor znaša zračna daljava od Ljubljane do Krškega ali pa od Ljubljane do Kormina na laški meji.

Oddaljenost dveh krajev na istem poldnevniku se pa še laže izračuna, četudi vsled vtisnjenja zemeljske oble niso poldnevniki popolni matematični krogi. Poprečno računijo 1° na poldnevniku 111 km.

Vobče pa določimo daljave s pomočjo merila, ki je označeno na vsakem boljšem zemljevidu.

Dobro je tudi, če imajo učenci prave pojme o ploskovnih merah. Ako vedo, da meri Kranjska 100 Mm^2 , tedaj je tudi potrebno, da se jim razloži velikost kvadratnega miriametra. S pomočjo zemljevida in merila, ki je označen na njem, določimo, da meri prostor (približno kvadrat), ki ga omejujejo preme, ki vežejo kraje Ljubljana—Ig, Ig—Grosuplje, Grosuplje—Zalog in Zalog—Ljubljana, približno 1 Mm^2 . Za kraje, oddaljene od Ljubljane, je treba vzeti drug zgled, n. pr. za Krško: Krško—Brežice—Kostanjevico—Rako. Ljubljansko barje meri 2 Mm^2 , katerega lahko z Grada pregledamo.

V šoli nadomestujejo globus navadno planiglobije, na katerih se kaže zemeljska površina bolj pregledna. Prerežemo li globus navpično po osi na dve polovici in potisnemo vsako polovico na ravno ploskev, tedaj dobimo podobi, katerim pravimo planiglobije. Taka razlaga je učencem

najlaže umljiva, četudi ni povsem pravilna, kajti planiglobije so v resnici projekcije zemeljskih polovic. V večji oddaljenosti se nam pa tudi kaže krogla kot krožna ploskev, to vidimo jasno pri luni. Na planiglobijah vidimo posebno razločno stopinjsko mrežo. Ravnik se nam tukaj kaže kot vodoravna črta vsled projekcije. Projekcijo kake črte ali ploskve napravimo na ta način, da potegnemo iz posameznih točk dane črte (ali ploskve) pravokotnice na kako ravnino, ki zvezane kažejo podobo dane črte, oziroma ploskve. Tako je projekcija kroga, ki je vzporeden s projekcijsko ravnino, tudi krog; ako pa stoji pravokotno na projekcijski ravnini — prema enaka krogovemu premeru; če je pa krožna ploskev poševna k projekcijski ravnini, je pa projekcija elipsa. Ker zemeljska os ne stoji navpično, ampak je $66\frac{1}{2}^{\circ}$ nagnjena, tedaj je tudi ravnik na pravilno postavljenem globusu poševni krog. Na planiglobijah opazimo 90 vzporednikov na severni poluti, 90 pa na južni, nadalje 180 poldnevnikov na vzhodni in 180 na zahodni poluti.

Zemljevidi posameznih dežel pa predstavljajo le kosce iz planiglobij, in sicer navadno v taki projekciji, da vidimo poldnevnike kot poševne preme, obrnjene k tečaju. Neke posebne vrste projekcija je Mercatorjeva. Tu vidimo poldnevnike in vzporednike kot preme. Povečano je pa tudi merilo proti tečaju, tako da so vzporedniki proti tečaju vedno bolj oddaljeni. S tem ostane razmerje ploskev podobno onim na zemeljski krogli. Na Mercatorjevem zemljevidu je razgrnjeno celo površje zemlje na ravni ploskvi, tako da vidimo vse to, kar kaže ta planiglobija (glej n. pr. list 10. v Kozenovem šolskem atlantu). Ker je pa tu zemeljsko površje tako razgrnjeno kakor valjev plašč, zemlja pa ima obliko krogle, ni mogoče na ta način narisati zemljinega površja okrog tečajev, za to je še treba tedaj posebnih podob, in sicer ene za ozemlje severnega, druge pa za ozemlje južnega tečaja.

Mladi junaki.

A. P.

Velika in mnogovrstna so junaštva, ki jih izvršujejo sedaj junaki za blagor domovine. Ves svet se jim čudi in jih proslavlja.

A veliki junaki zrastejo iz malih. V otrocih je že treba krepiti voljo in vzgajati samozatajevanje in jih navaditi, da pozabijo sebe na blagor bližnjemu. Eden prvih pripomočkov za vzgojo trdne volje in samozatajevanja v ljudski šoli je — abstinenca. S kakšno vnemo in s kolikim veseljem pristopajo nežni otroci k abstinenca! Treba je samo nekoliko besedi, da razumejo, kaj je pravzaprav abstinenca — in cel razred dvigne ročice v znamenje, da želijo vstopiti med vrste mladih junakov. Le redkokateri nima poguma, da bi dvignil roko, premišljuje in omahuje, a slednjič se ojunači in zaprosi: »Prosim, zapišite tudi mene!«

V mojem razredu je bilo v preteklem šolskem letu od 70 učenk 59 abstinentk, seveda popolnih, ker druge stopnje pri mladini sploh ne

poznamo. Pa kako so bile vnete! Vsak mesec sem navadno v kaki pavzi malo pogledala svoj abstinenčni zapisnik in nekoliko izprašala malim junakinjam vest. S kakim veseljem so mi pripovedovale o raznih prilikah in skušnjavah, da bi pile, pa so se premagale. Kolikokrat so jih silili in nagovarjali h kozarcu vina, a vztrajale so. Medtem ko so nekatere vse navdušene pripovedovale o svojih junaštvih, so si tudi ostale želele takih prilik, da bi še same mogle pokazati, kako se znajo premagati.

A glej, pri vsaki taki obravnavi sem zapazila, da se solzi ena ali druga učenka. Seveda sem brž vprašala po vzroku. Izvedela sem, da je navadno otrok bil vselej pod pritiskom in vplivom nespametnih odraslih oseb. Ta in ona je pila vino, ker je prišla botrica na obisk in jo je prisilila. Za kazen je bila seveda za en mesec izbrisana iz zapisnika mladih junakinj; a komaj je bilo meseca konec, je že zopet z jokom prosila, naj jo vendar zopet zapišem. Seveda sem jo z nekaterimi izpodbudnimi besedami vesela zopet sprejela nazaj.

Taki in enaki prizori so se ponavljali skoro vsak mesec. Sploh sem opazila med svojimi učenkami, da so botrice največje sovražnice abstinence, ker za vzrok odpada so otroci vedno zopet ponavljali: »Botrica, oh, botrica me je prisilila!« To se res malo čudno sliši, a v mojem razredu je bilo to vedno na vrsti.

Ob koncu šolskega leta pa so mi vse moje male abstinence trdno obljubile, da ne bodo nikdar pokusile alkoholne pijače in da bodo pridobile še drugih tovarišic. Uverjena sem, da jih bo mnogo ostalo zvestih do časa, ko bodo zrastle v velike junakinje in potem šele svetu prav pokazale, kaj zamorejo z voljo, ki so jo utrjevale že od nežnih šolskih let.

Donesek k članku „Tvoritev pravih mnogokotnikov iz obsrediščnih kotov“.

— a —.

V že omenjeni dr. Mandlovi geometriji čitamo tudi na strani 141: »Die mit Zirkel und Lineal konstruierbaren regelmässigen Vielecke haben bis 100 — folgende Seitenzahlen — 3, 4, 5, 6, 8, 10, 12, 15, 16, 17, 20, 24, 30, 32, 34, 40, 48, 51, 60, 64, 68, 80, 85, 96.«

V zgoraj navedenem članku so pa pojasnjene tudi konstrukcije mnogokotnikov, ki imajo 7, 9, 11, 13, 14, 50, 70 in 90 stranic.

Sedaj pa hočemo nakratko razložiti še tvoritev nekaterih drugih mnogokotnikov s pomočjo obsrediščnih kotov.

Šestnajsterokotnik: Centri $\sphericalangle = 360^\circ : 16 = 22\frac{1}{2}^\circ$. Kot $22\frac{1}{2}^\circ$ je pa polovica od 45° .

Sedemnajsterokotnik: Centri $\sphericalangle = 360^\circ : 17 = 21\frac{3}{17}^\circ$, kot $21\frac{3}{17}^\circ = 20^\circ + (\frac{3}{17})^\circ$, $20^\circ = \frac{1}{3}$ od 60° , $(\frac{3}{17})^\circ$ je pa nekoliko težje konstruirati, ker kot 20° deliti na 17 delov po znanem navodilu je precej zamudno. Kot $(\frac{3}{17})^\circ$ je pa enak kotu $(\frac{6}{17})^\circ$. Vzamemo li namesto $(\frac{6}{17})^\circ$ kot $(\frac{6}{17})^\circ$, napravili smo napako približno $(\frac{1}{17})^\circ$, kar se pri risanju z orodjem niti ne opazi.

Osemnajsterokotnik: Centri $\times = 20^0 = \frac{1}{3}$ od 60^0 .

Devetnajsterokotnik: Centri $\times 360^0 : 19 = 18\frac{1}{19}^0$. Vzamemo li namesto $(18\frac{1}{19})^0$ celih 19^0 , naredili smo napako $(\frac{1}{19})^0$ ali $1 : 19 = 0.052^0$, to je približno $(\frac{1}{20})^0$, 19^0 je pa $15^0 + 4^0$, $15^0 = \frac{1}{2}$ od 30^0 , $4^0 = \frac{1}{3}$ od 20^0 . Napaka ne znaša niti debeline svinčnikove črte.

Iz teh in prejšnjih zgledov je pa tudi tvoritev pravilnih mnogokotnikov vsestransko pojasnjena.

Katehetski vestnik.

Katehetsko gibanje.

Občni zbor »Društva slovenskih katehetov«. Malo je društev, ki bi mogla tudi v vojskinem času v polnem obsegu ustreči zahtevam pravil; največ je takih, ki so začasno vse delovanje ustavila. Katehetsko društvo še živi in je le želeli, da bi se to življenje še bolj ojačilo in okrepi. Resni časi, ki bodo še prišli, bodo zahtevali resnih in vztrajnih delavcev tudi na polju vzgoje in duševne izolike. Občni zbor našega društva, ki je bil sklican 3. novembra, daje zanesljivo poročilo, da se društveniki zavedajo težkega zvanja, ki mu hočejo biti kos tudi v hudih dneh.

Zborovalce je pozdravil predsednik kanonik A. Kržič. V nagovoru je omenjal sledeče: Nameravali smo prvotno, da bi bili letošnji občni zbor združili z večjo katehetsko prireditvijo in slovesnostjo; toda vsled vojske je kazalo, da se omejimo in opravimo to glavno zborovanje bolj skromno in tiho. — Kljub neugodnim razmeram tudi v preteklem času nismo dremali, marveč smo tudi društveno živeli in storili, kolikor je bilo možno. Naše konference so bolj lokalne, ali potem lista pride vendar le med svet, kar tu ukrenemo in izvršimo v prid katehezi in vzgoji. List naj še nadalje pridno skrbi za to potrebno komunikacijo in naj utrjuje zvezo med dobrim svetnim učitelstvom in kateheti. Ta stik bo tem lažji in iskrenjši, ker je novi deželni šolski nadzornik dr. M. Opeka izšel iz vrst katehetov. Govornik izraža željo, naj bi društvo prospevalo še vbodoče ter konča z zahvalo tajniku in članom, ki so skrbeli za referate pri sestankih.

Izvestje tajnika A. Čadeža: Že deveto leto društvenega delovanja smo pričeli. Dolgo je eno leto, a tudi kratko, ko je zatonilo v večnost. Kratka, majhna se zdi tudi osemletna starost našega društva. Ali je tudi uspeh našega prizadevanja majhen? ...

Število rednih gostov pri naših sestankih res ni uprav znatno, a seme, ki se tu sadi in seje, se razplaja — to je gotovo — na široko in je obrodilo že mnogo koristnega in zdravega sadu. Res je, da je katehetska stvar marsikje zapostavljena, a v celoti se zanimanje za katehezo le udomačuje in si, da govorim po vojaško, pridobiva tal.

Preteklo poslovno leto — leto svetovne vojske — smo bili nekoliko ovirani v šolski službi, zato so tudi naše konference nekoliko pojemale na živahnosti in niso imele zaželjene privlačnosti. Pozabiti pa ne smemo, da bomo, kar se je že zadnjič omenjalo, posihdobi katehetje morali še v večji meri zastaviti svoje moči, da se bo moglo dopolniti, vzravnati in zaceliti, kar so vojni časi in vojne posledice pokazile.

Katehetje imamo vojsko, četudi zunaj ne besne bojni viharji. V to vojsko smo uvrščeni kot poveljniki, ki vežbamo mlade junake ter jih pripravljamo za boj življenja, za boj, ki ni nikomur prizanešen: za boj zoper satana, zoper spatenost sveta, zoper strasti in slaba nagnjenja. Čim več je teh mladinskih sovražnikov, tem težja je naša služba, tem večje pazljivosti, opreznosti in previdnosti nam je treba. Ako že v miru ni šlo vse gladko, se nam ni tolažiti, da bo po sedanji svetovni borbi naša katehetska pot brez trnja, da bo posuta s cveticami.

V tolažbo nam bodi, da imamo društvo, kjer si bomo tudi vbodoče drug drugemu svetovali, pomagali, kjer bomo zajemali ognja za svojo sveto službo, ter razvozljavali času primerna katehetska in pedagoška vprašanja. Čas, ki ga žrtvujemo za društvene pomenke, se nam bo po drugi plati desetkrat nadomestil in izplačal. Bog blagoslovi naše delo tudi za bodoče!

Nekoliko statistike:

Od zadnjega občnega zбора smo imeli sedem sej in toliko predavanj: 1. Pomenek o novi izdaji Strojave liturgike, zlasti o razlagi sv. maše. Diskusijo je vodil avtor sam. 2. Isti predmet. Razgovor o simboliki, misijonskem delu sv. Cerkve, o liturgičnih molitvah, kar naj se vse vpošteva v liturgični knjigi. 3. O psihologiji laži. (A. Čadež.) 4. Kateheza o VIII. božji zapovedi. (P. Regalat Čebulj.) 5. Ista kateheza s pomočjo zgodbe Egipčanskega Jožefa. (P. Regalat Čebulj.) 6. Kateheza o VII. božji zapovedi. (J. Mlakar.) 7. Kateheza o povračilu. (VII. zap.) (J. Mlakar.)

»Društvu slovenskih katehetov« je pristopilo v tem času 19 novih tovarišev. Nekaj članov je umrlo, med njimi ustanovnik msgr. A. Zupančič, ki se je ves čas močno zanimal za naš napredek. Letni donesek je to leto plačalo 136 članov. Ustanovnikov, ki so prosti članarine, je 17; rednih članov je 230.

Prof. J. Mlakar prečita nato blagajniško poročilo za l. 1914. Denarno stanje ni neugodno, dasi račun izkazuje nekaj primanjkljaja, ker se je večja vsota investirala v društvene publikacije, 100 K pa izročilo v vojne namene.

Katehet E. Legat predlaga, naj se iz gotovine društvenega imetja podpiše primerna vsota kot vojno posojilo. Dovolj se znesek 500 K.

Po končanem sporedu občnega zбора je sledil v pastirsko delovanje katehetov segajoč referat nadzornika in kanonika Ignacija Nadraha: O katehetovem delovanju izven šole. Podal je veliko misli, ki naj bi se navzoči o njih porazgovorili.

Omenjamo samo nekatere stvari:

Duhovnik, ki se poteguje za definitivno katehetsko službo, naj ne misli, da

si voli lahko opravilo, ki se izvrši in zaključi zgolj v šoli. Dober katehet nadaljuje svojo službo tudi izven šole. S paznim očesom zasleduje obnašanje gojencev, na poti, pri igri, pri izletih, zabavah, kopianju; obišče jih na domu, na stanovanju, zbira jih prilično poleg sebe. Posega pa tudi kot pomožna moč v dušno pastirstvo, pomaga pri spovedovanju. Mladina naj vidi kateheta pri cerkvenih pobožnostih, javnih procesijah in slovesnih cerkvenih opravilih. —

Verstvena vzgoja otrok naj se kaže v svetem spoštovanju do vere in vsega, kar je verskega, pa tudi v spoštovanju in pozdravljanju duhovnikov. Katehet naj bo v vsem in povsod zgled tega, kar sam uči in priporoča, če hoče, da bo imel uspeh.

Za srednješolsko mladino bi bilo zlasti potrebno, da se vse slabo, ki se dostikrat započne v šoli, zunaj pa nadaljuje — paralizira z dobro družbo, knjigo itd.

Pri podrobnem razgovoru, ki so vanj posegali gg.: dr. Levičnik, Kržič, Mlakar, Nadrah, dr. Pečjak, Plečnik, Smrekar, dr. Svetina, Zaplotnik, Čadež, — se je omilila marsikatera ostrina in marsikaj še dostavilo, kar je pripomoglo v medsebojno umevanje.

Glede pozdravljanja so v Ljubljani večje težave; če ni vse v redu, so večinoma krive zunanje razmere, kriva domača vzgoja in dr. — Stik katehetov z župniki bi se najlaglje dosegel s skupno udeležbo pri katehetskih konferencah.

Umestne so bile opazke prof. dr. Levičnika: Katehetska služba je silno naporena; zahteva izredno veliko telesnih in duševnih sil, pa tudi izvanšolskega študija. Ako se vpošteva še velika odgovornost, je pač potrebno, da vsakdo dobro preudari in premisli, preden se odloči za tako službo. Če nima poklica, če ni za to, ne bo imel ne uspeha, ne discipline; bo največji revež. Pomisliti treba tudi, da izvršuje svoje zvanje navadno sredi nasprotno mislečih ljudi. Moderni tok mu otežuje vsak korak; od njega zahtevajo temeljite znanstvene izobrazbe, da more dati točnega pojasnila na vsa eventualna vprašanja in ugovore. Povsod ga spremlja kritika: v šoli, v cerkvi pri ekshortah... Toliko ogrom-

nega dela, potem pa vidi zunanji svet samo tistih 20 ur, ki jih katehet prebije v šoli, ter zahteva od njega še vsa različna opravila zunaj šole. Napačno, krivično in nemoralno bi bilo, če bi prišel kdo še z novimi zahtevami.

Dr. Pečjak: Prav je, da se s pognajni vsak nesporazum odpravi. — Od glavnega dela proč ne moremo. Prva dolžnost naša je, da vzgajamo za Boga; ako bo dijaštvo prav vzgojeno, bo tudi sicer pridobljeno. Res je, da dijak potrebuje družbe zunaj šole; ali v tem oziru smo mi na slabšem kakor nasprotniki, ker smo v zadregi s časom. Koliko časa nam vzame študij, ki ga ne smemo zanemarjati. — Glede dijaške družbe bo po vojski — tako je upati — bolje, ker bo prevladovala vojaška odgoja in bo s tem odstranjeno marsikatero zlo.

Razgovor se je nato moral zaključiti, ker se je bil zategnil že v pozno uro.

Katehetske beležke.

Kaj bi skrivali! Tako je prav! Naravnost naj se pove, sem si mislil, ko sem čital članek »Alkohol, nikotin — in šolska mladina« v zadnji številki »Slovenskega Učitelja«. Žal, da za članke — zlasti s te vrste vsebino — ni posebnega zanimanja, deloma tudi časa ne, da si se o tako bistvenih vzgojnih zadevah le še premalo piše in razpravlja — in čita. Tako-le kakšna drobnarija in mala novica se še hipno in mimogrede ujame, za daljše razprave se težko odločimo. Nekaj se mi je v omenjenem članku g. Kramarja še prav posebno dopadlo, kar sicer ni v tesni zvezi s predmetom razprave, pač pa odkrito in po resnici povedano. Pregovor sicer pravi: »V mlinu se dvakrat pove«, toda z ozirom na večkratno in večstransko omalovaževanje vzgojnih člankov ne bo škodilo, če dotično mesto, ki utegne malo zbsti, navedem: ... »Na vsak način je treba večjega napredka in agilnosti tudi na deželi z ozirom na metodično poučevanje veronauka in vzgojevanja šolske mladine. Časi so se korenito izpremenili. Marsikdo ima šolo za veliko breme ali pa za postransko stvar; otroci so nekaterim premalenkostna bitja, da bi se z njimi bolj ukvarjali kakor je ravno

nujno. Vendar so otroci glavna reč, kajti kakršna je šolska mladina, taka bo Cerkev in država... Zato pa proč z brezbriznostjo!«

Že imamo... V zadnjem zvezku »Voditelja« (1915.) se nahaja sestavek »Spovedne molitve«. Posnetek cele razprave je: 1. »Spovedne molitve bo treba nekoliko okrajšati; toda storimo to spoznavno in ne na lastno roko. 2. Ne idimo v tem predaleč, ker to ni potrebno in ker s tem dobri stvari le škodujemo.«

Predlagatelj menda želi, da bi se stara katekizmovska formula zaokrožila, ali za kako malenkost okrajšala. Znano mu je tudi besedilo, ki je nastalo po nemalem trudu in dobrem premisleku v »Društvu slov. katehetov« v Ljubljani, in so pri sestavi sodelovali temeljito izobraženi srednješolski in tudi bogoslovni profesorji. Kljub temu je zapisal gosp. —k v svojem sestavku besede: »Ali je pa ta molitev res boljše formulirana kakor katekizmovska, pa je in ostane dvomljivo.«

Vsako ima o tem seveda lahko svojo sodbo. Vendar pa govorimo iz skušnje, če trdimo sledeče: a) Otroci to formulo hitro obdržijo v glavi, in sicer veliko bolj stalno kakor katekizmovsko. b) Se nič ne motijo in ne izpuščajo, dočim pri katekizmovem besedilu, ki ga otroci hitro pozabijo, nastane dostikrat čudna kolobocija; zlasti pri dopolnilu: »... Očeta, največjo in preljubeznivo dobroto z njimi razžalil.« To abstraktno določilo je za otroka v tej zvezi previsoko, torej nerazumljivo; zato pa se navadno zamenja tako, da rečejo: ... »z največjo dobroto razžalil.« — Slovenci tudi nikdar ne rečemo »žal so mi«, ampak žal mi je... itd. — Če kdo kaj boljšega zmore, kakor je formula kranjskih katehetov — le na dan!

Saj ne bomo starih reči zopet preveč pogrevali, ako še enkrat v spomin pokličemo oceno in sodbo ljubljanskega kne-

¹ Moj Bog! Žal mi je, da sem grešil. Žal mi je zato, ker sem z grehi zaslužil tvojo kazen; posebno pa mi je žal, ker sem razžalil tebe, ki si moj najboljši Oče in vse ljubezni vreden. Trdno sklenem, da te ne bom več žalil. Pomačaj mi — po Gospodu našem Jezusu Kristusu. Amen.

zoškofa dr. Antona B. Jegliča, ki je že lani okrog Božiča v »Škofijskem Listu« zapisal o novi formuli to-le priznanje:

»Ta formula je lahko razumljiva, ima le malo kratkih stavkov in stopnjuje razloge za kesanje do trdnega sklepa in prošnje za pomoč. (Podobno stopnjevanje, ki se je namenoma sprejelo v besedilo, ima tudi formula, ki je na Italijanskem običajna. Op. ur.) Trikratni »žal« markira to stopnjevanje. Najpoprej otrok trdi sploh, da mu je žal, da je grešil. Potem pove zakaj in najpoprej zaradi kazni (manj popolno kesanje), potem zaradi ljubezni do Boga (popolno kesanje); zatem sklene, da ne bo več grešil in nazadnje prosi za pomoč.

Kako je ta formula enostavna in popolna! **Torej naj se rabi povsod.**¹

Vprašanje. Podpisani katehet na ekskurendni Ciril-Methodovi šoli bi rad dobil pojasnila v sledeči zadevi: Učiteljski voditelj mi je določil ex offo ure za veronauk, ki so mi zaradi obilnih stanovskih poslov neprilicne. Voditelj zahteva, da moram prihajati vsak ponedeljek. Jaz nisem def. katehet, marveč obnem dušni pastir; župnik je Italijan, ne razume hrvaški, ne more namesto mene okrog bolnikov. Šola je oddaljena eno uro od župnišča, pot skrajno slaba. G. voditelju sem odgovoril, da bom poučeval verouk po možnosti vsak ponedeljek; ako bi pa bil poklican k bolnikom, bom moral šolo odložiti, in v tem slučaju je g. učitelj dolžan nadomestiti in učiti svoje predmete. On pa to zanika in pravi, da bo otroke poslal domov, ako mene ne bi bilo določeni dan v šolo.

Meni se zdi, da je učitelj dolžan poučevati, kadar je katehet zadržan in da mu mora pozneje med tednom dovoliti, da nadomesti zamujene ure.

Tu ne gre za nikako politično ali osebno nasprotstvo, ampak samo za princip; g. učitelj je osebno moj prijatelj.

¹ Glej »Škof. list«, 1913, št. 12. — Priporočeno formulo ima že tudi dr. G. Pečjakov »Šolski molitvenik« str. 34; dobi se pa tudi skupno s kratkim navodilom za spoved na majhnih lističih z naslovom »Spoved« v prodajalni »K. T. D.« — prej Ničman v Ljubljani.

telj. Prosim Vas, da bi mi hoteli odgovoriti, kdo ima prav...

Oprtalj—Istra.

Vdani Fr. Žužek, kaplan.

Odgovor. Kdo določi uro za krščanski nauk? Povejmo kar s paragrafi. Pred temi se vsakdo ukloni, tudi tisti, ki se ponaša »tamquam potestatem habens«.

§ 17. š. i. u. r. pravi: Na dvo- ali večrazrednih ljudskih šolah osnuje urnike voditelj šole in, ko so bili preraštetani pri učiteljski konferenci, jih predloži okr. šol. svetu v odobrenje. — (§ 135. š. i. u. r.) Pri tem naj se po možnosti ozira na upravičene želje posameznih učnih moči.

Ure za veronauk je nastaviti, ako ni nameščen poseben (def.) katehet, v sporazumu s cerkveno oblastjo. Ako se ne doseže sporazumljenje, je poročati okrajnemu šol. oblastvu. Cerkevno oblastvo naj naznani želje, kako naj se nastavijo ure za verouk z imeni oseb, ki jim je poverjeno poučevanje veronauka, voditelju šole pravočasno pred začetkom šol. leta.

Kdaj se nastavijo ure za veronauk? Ministrski odlok ddo. 12. julija 1869 (drž. zak. št. 130, § 27., al. 1) pravi: Učni predmeti, ki terjajo od učencev večjo zbranost in več duševnega napora, se morajo uvrstiti dopoldne, pri poldnevem pouku na prve ure.

Kaj, če je katehet zadržan? Če se zgodi, da je katehet, ki služi v dušnem pastirstvu, zadržan in ne more priti ob določeni uri v šolo, naj o tem začasa obvesti voditelja šole. (§ 115. š. i. u. r.) Zamujeno uro pa o prvi priliki nadomesti. Šol. vodstvo v tem slučaju mora dati katehetu ob drugem času toliko ur, kolikor jih je zamudil. (Naučno ministristvo 23. febr. 1875, št. 7465. — A. Zupančič »Duhovno pastirstvo«, p. 198. — Dr. Fr. Ušeničnik »Katehetika«, p. 3.)

Zgledi, uporabni pri katehezi.

Sv. rožni venec — vojna molitev. »K. V.« 3. nov. 1914 objavlja pismo nekega črnovojniškega častnika, ki opisuje službo božjo na bojišču. O pridigi pravi takole: »Kurat je govoril o molitvi rožnega venca, ki je molitev vojaka. Princ

Evgen ga je molil vsak dan; tudi mi ga posnemajmo. Kurat je končal z zgledom iz naše bolnišnice. Tam je ležal umirajoč vojak v najhujših in neznosnih bolečinah. Obe roki je imel večkrat prestreljeni, šrapnela mu je razparala trebuh in odtrgala obe nogi. Dolgo časa je revež moral čakati, preden je došla pomoč, bolečine so bile grozne. Kurat ga vpraša, kako je mogel prenesti vse to trpljenje in vztrajati. Vojak stegne s težavo roko izpod odeje, pokaže molek pa reče: »Brez tega bi ne bil mogel vztrajati!« Vem, piše častnik, da med tisoč navzočimi ni bilo enega, ki bi se mu ne bilo orosilo oko.

Zimmermann, S. J., pravi v svoji knjizici »Der Gottesbeweis im Weltkrieg«, p. 32: Veliko in važno vlogo ima rožni venec v sedanji svetovni vojski. Prijatelj te molitve naj bi spisal knjigo: Rožni venec v vojski 1914/15. Molitev rožnega venca si slišal iz vojaških vlakov; če si čul skupno molitev iz strelskih jarkov in vojaških kritij — je bila molitev rožnega venca. Vojaki so se včasih trgali za kosce molka, ako ga niso imeli; če ga je kdo izgubil, mu je bilo huje, kakor če bi bil ranjen.

Zgodilo se je tudi, da so si sami napravljali molke iz vrvic in nitk; vozli so jim bili namesto kroglic. Celo skrivnosti so izpremenili in pristavljali posebne vojne prošnje: 1. Ki nam zmago in mir podéli; 2. ki našim tovarišem na fronti pogum in vztrajnost daruj; 3. ki dušam padlih vojakov večni mir dodéli; 4. ki našim ranjenim tovarišem v trpljenju pomagaj; 5. ki naše domače toláži.

Pred bojem, med bojevanjem, po boju je rožni venec vojakova molitev, z molkom v roki hoče vojak tudi umreti. Po bitki pri Mühlhausenu je ležal vojak smrtnonevarno ranjen. Videl je, da bo moral umreti, zato prosí mimoidočega vojaka-protestanta: »Tovariš, odpri moj nahrbtnik, vzemi vun molek pa mi ga ovij okrog rok!« Zadnja volja se mu je izpolnila. Tako je umrl junak!

Vesoljna odveza na bojišču. Kongreganist dunajske Marijine družbe pri Sv. Avguštinu popisuje staršem, kako ga je ganila vojna pobožnost na tirolski fronti. »Ko je bila sv. maša končana,« tako piše, »bi morala priti cesarska pesem. Toda

zgodilo se je nekaj drugega. Začel je govoriti vojaški kurat: »Ljubi vojaki! Vsak trenutek nas lahko pozovejo v boj. Preljeli ste sicer nedavno sv. zakramente itd. . . . Kaj bo neki iz tega, si je vsakdo mislil. Kmalu smo bili na jasnem, da bo sedaj vesoljna odveza. Vesoljna odveza! Ne bi si bil mislil, da ta beseda človeka, ko gre za res, tako prevzame. Vedeli smo, da smo na bojišču, pa je vendar prišla tako nenadoma beseda »v boj!« — in »vesoljna odveza!« — »Ljubi Bog v nebesih,« sem zdihnil, »odpusti mi vse moje grehe. Če padem, daj, da bi bila zadnja ura srečna in tolaži moje staršel! Saj veš, da se borimo za pravično stvar. Bog, bodi milostljiv meni ubogemu grešniku!«

Tako približno se je glasila moja tiha molitev. Nato klic: »Bataljon — pozor! Čako doli! Poklekните k molitvi!« Še enkrat smo obudili kes. Zdaj pa povzdigne duhovnik svečano in resnobno sv. razpelo, ki se je zaiskrilo v solnčnih žarkih. Ljubko so prepevali ptički v grmičevju. »In nomine Patris« — se je čulo iz ust duhovnika. In kakor v potrdilo so zadonele naše krepke baterije ob vznožju. »Et filii« — je molil svečenik dalje; »bum, bum,« je donelo sem od meje. »Amen« — za besedami »et Spiritus sancti« — se ni več slišal, tako bučno je že bilo grmenje topov. Solzljive oči sem se zbral pokonci ter poslušal cesarsko himno, ki jo je zaigrala naša godba. — Dolgo časa nismo ničesar govorili. Ko se nam je jezik razvezal, je vsakdo z mirom v srcu pripovedoval, kako ganljivo in pretresljivo je bilo. »

Prva prisega. Te dni se je sešel neki redemptorist z višjim častnikom, ki je o njem vedel, da že več let ni prejel svetih zakramentov in da je versko življenje v njem skoraj ugasnilo. Častnik je nosil na prsih hrabrostno svetinjo. Pogovor se je počasi zasukal na verska vprašanja. Redemptorist pristavi: »Dragi gospod! Častno znamenje na Vaših prsih izpričuje, da ste tudi v boju natanko izpolnjevali prisego zvestobe do cesarja in domovine. Ali bi smel vprašati, če ste zvesti ostali tudi svoji prvi prisegi?« — »Prvi prisegi? Kaj menite s tem?« vpraša častnik nekoliko v zadregi. — »Vaša prva prisega je krstna prisega ali krstna

obljuba, ki Vas veže, da ohranite zvestobo Bogu.« — »A tako! Ja, seveda...« — »To obljubo bi bilo dobro zopet enkrat obnoviti in sicer s tem, da prejmete svete zakramente. Pojdite kar z menoj v celico!« — Malo obotavljal se je čast-

nik; slednjič se je pa le vdal. Milost božja mu je pomagala, da je opravil dobro spoved. Solznih oči se je zahvaljeval patru po končanem svetem opravilu ter zagotavljal: »Vi ste moj največji dobrotnik!« Odslej je tudi »prvo« prisego izpolnjeval.

Učiteljski vestnik.

Imenovanje. Za deželnega nadzornika ljudskega šolstva na Kranjskem je imenovan prof. in katehet na c. kr. višji realki v Ljubljani dr. Mihael Opeka. — Novemu šolskemu nadzorniku so se v imenu »Slomškove zveze« poklonili: mestni šolski nadzornik Fr. Lavtižar, vodja vzgojevališča Adolf Sadar in učiteljica Marica pl. Kleinmayrova.

Šolstvo v Ljubljani. Točasno imajo šolski pouk vsi javni zavodi in šole; med zasebnimi šolami počivajo edino-le še uršulinske šole, ker so vsi šolski prostori v uporabi za rezervne vojne bolnišnice.

Bojišče. Krmelj Franc, nadučitelj v Komendi, se pograša že od septembra lanskega leta; bojeval se je v Galiciji. — V rusko ujetništvo je bil odpeljan kadet Jožef Zakrajšek, nadučitelj v Blatni Brezovici. — Na italijanskem bojišču je 19. oktobra padel Mirko Kovačič, učitelj v Selnici ob Dravi. Pokojni je bil narednik pri zdravstvenem oddelku. Zadel ga je kamen naravnost v sence. Na bojišču je bil 13 mesecev.

Ugodnost. Vojno ministrstvo je dovolilo, da prevzamejo oni učitelji-črnovojniki, ki za službo na bojišču ali za strazhenje niso več sposobni, zopet poučevanje v šoli.

Uslišana prošnja »Slomškove zveze«. Povedali smo že, da je »Slomškova zveza« v zadnji odborovi seji izvolila deputacijo treh članov, ki se je poklonila deželnemu glavarju dr. Šusteršiču ter tolačila prošnjo učiteljstva za ponovno draginjsko podporo. Dana beseda gosp. glavarja nas je potolažila, še bolj pa nas je razveselil sklep deželnega odbora, s katerim se je 26. oktobra obljubljen podpore zagotovila. Deležno je bo vse dejansko svoj poklic v šoli izvršujoče učiteljstvo v isti meri kakor prvič.

Vodstvo trirazredne ljudske šole pri Sv. Križu (Litija) je poverjeno ondotni učiteljici gdčni. Ljudmili Abram.

Vojaško odlikovanje. Strokovni učitelj na Grmu Albert Vedernjak, sedaj rezervni poročnik 4. bos.-herc. pešpolka, je bil že vdruogo ranjen na bojišču. Sedaj je bil odlikovan z vojaškim zaslužnim križcem z vojno dekoracijo.

Smrtna kosa. V Stranjah pri Kamniku je umrla mladostna učiteljica ga. Marija Koman, roj. Podlogar. Bilo ji je šele 23 let. Njen soprog Maks Koman je točasno na bojišču. Pustila mu je hčerko, sama pa legla k večnemu počitku. Pokojna članica »Slomškove zveze« je bila splošno priljubljena. Nesrečnemu tovarišu in članu naše zveze bodi Bog tolažnik!

Smrtna kosa. Umrl je 20. oktobra v ljubljanski hiralnici vpokojeni nadučitelj g. Štefan Tomšič. Bolehal je dolgo časa. Zadnje njegovo službovanje je bilo v Ribnici. Mir duši!

Kot poizkusne kandidatke so nastavljene gdčne.: Pavla Belič, Moste pri Lj.; Milka Povalej in Ljudm. Slanovec, šentjakobska šola v Ljubljani; Ruža Divjak, Dev. Marija v Polju pri Ljubljani.

Dopust je dovoljen gdčni. Avgusti Mattanovič, učiteljici šentjakobske šole v Ljubljani, da more izvrševati strežniško službo v bolnišnici Rdečega križa, ker se je izkazala kot izredno sposobna in neobhodno potrebna moč.

Dopust v svrhu študij je dovoljen gdč. Zofiji Grundner, učiteljici v Trziču.

† **Srečko Stegnar.** V Mariboru je umrl 24. oktobra c. kr. kazn. nadučitelj v pok. Več let je služboval tudi na Kranjskem, kjer je bil nekaj časa poslanec Katoliške narodne stranke.

Strokovne šole za begunce. Goriškim beguncem se bodo oskrbeli razni tečaji,

in sicer: pletarski tečaj, strokovna šola za pohištvo, čevljarska strokovna šola in čipkarski tečaj. Pomožni odbor bo iskal pripravnih in sposobnih učnih moči.

Ureditev pokojnin. Tržaški cesarski komisar je izdal odredbo, da se od 1. oktobra dalje vštevaajo mestnim učiteljem vsi službeni prejemki tudi v pokojnino. Leta 1910. so se namreč učitelstvu uredile in povišale plače, toda s pristavkom, da se povišek ne všteje v pokojnino. Zdaj je ta zadeva ugodno urejena.

Provizorične in nadomestne učiteljske službe: V Sorici — gdčna. Marija Žerjav; v Selcih — gdčna. Katarina Milač; v Trziču gdčne. Angela Hafner, Margareta Lilleg, Frančiška Mrak; v Blatni Brezovici gdč. Fačanel Stanka; v št. Juriju pri Grosupljem gdčna. Čarman Ivanka; v Loškem potoku gdčni. Friderika Božnar in Jožefa Oberman; v

Borovcu gdč. Gracijana Koršič; v Ra-tečah gdč. Albina Bradaška; v Dolenji vasi gdč. Albina Iskra; v Podzemlju gdč. Ana Sirc; na Trbijah gdč. Julijana Rotar; v Železnikih g. Friderik Kovač; v Soteski gdčna. Ervina Ropas; v Dražgošah gdč. Valentina Tepina; na deški šoli v Kočevju gdčni. Justina Hofmann in Marija Kreiner; v Sodražici g. Danilo Pečenko in gdčna. Berta Lapajne; v Mostah pri Ljubljani gdčna. Marija Jeglič; v Spod. Karteljevem gdčna. Ana Breznik; v Gribljah gdčna. Friderika Božnar; v Preski gdčna. Marija Rupar. — Na vseh teh službenih mestih nastavljeni učitelji, oziroma nadučitelji — so v vojni službi.

»Popotnik« je nehal izhajati; obljubljuje, da se bo po končani vojski zopet pojavil in redno izhajal z neizpremenjenim smotrom.

Raznoferosti.

»Vojne sobice«. Šolska oblast nasvetuje, naj bi se po večjih občinah odločil primeren prostor v šoli ali v občinski hiši, kjer bi otroci pa tudi odrasli pod vodstvom učiteljstva zbirali in zlagali vse spomina vredne predmete iz sedanje svetovne vojske. Za poznejše čase bi bile take sobice posebna znamenitost.

K spominu Slomškovega prvega učitelja Jakoba Prašnikarja. Ta za Slomškovo bodočnost toliko pomenljivi vzgojitelj me je zanimal, da sem zasledoval (dodatno k poročilu v »Slov. Učitelju« 1912, str. 285) manj znane podatke o njegovem rojstvu. Cerkevna matica v Kolovratu navaja, da je bil Jakob Prašnikar (po takratni pisavi v matici »Praschnikar«) rojen 21. julija 1784 (in ne 21. junija, kakor je bilo navedeno v spominški knjigi o A. M. Slomšku) ter je tako tudi zapisano na njegovem grobnem spominku iz leta 1842. Hiša, kjer je bil rojen, je v kraju Borje št. 2, »pri Delavcu« na Zgornjih Vrtačah ter spada pod kolovraško podružnico Borje, kjer je cerkvena posvečena sv. Jakobu. Zgornje Vrtače (tri hiše) spadajo pod sosesko Borje v občini Kolovrat. S katerimi Prašnikarji je bil Jakob P. v sorodu, pa

je težje dognati, ker se pričinja cerkevna matica v Kolovratu šele l. 1753., prej pa je vsa okolica pripadala k Vačam. Oče mu je bil Matevž P., mati pa Jera (Gertrud) Ocepek, obe znani imeni iz kolovraške župnije. Krstil ga je župnik Mat. Trontl. Umrl je 13. oktobra 1841 in je pokopan poleg svoje 83 let stare matere v Spodnji Polskavi pri Mariboru. Fort. Lužar.

Doberdob. Po časnikih so se že pričekali za pristnost tega lepega slovenskega imena. Naj še tu navedemo kratko opazko. Na Slovenskem imamo kraje z imeni Hrastnik, Hrastje, Dobje in Dob. Zgodovina nam pove, da so bili na Krasu v davnih časih lepi hrastovi (dobovi) gozdi. Mar ni mogoča izpeljava imena Doberdob od tod?

Krn. Za to besedo iščejo nekateri keltski vir. Če pa pogledamo v Pleteršnikov slovar, čitamo: Krn = Bergspitze, dalje Krnica = Kesseltal. Na Gorenjskem pri Gorjah imamo v kotlini ob Radolni vas Krnico. Tudi blizu Spodnje Idrije je kraj z imenom Krnica.

Častniki na univerzi. Iz sedanje vojske bo došlo tudi mnogo invalidov, ki so bili častniki ali vsaj častniški aspi-

ranti. Ti si bodo želeli izbrati nov poklic. Da bi jim bilo možno priti do takih služb, ki se v njih zahteva srednje- ali visokošolska izobrazba, jim je avstrijska vlada dovolila posebne ugodnosti. Takim invalidom med častniki (do VIII. plačilnega razreda), ki so dovršili poprej vojaško akademijo ali kadetsko šolo ali zadnji razred kake javne srednje šole, se brez izjeme dovoljujejo pravice zrelostnega izpita na kaki javni državni realki ter se jim vsled prošnje vroče pooblastila, da smejo biti sprejeti na visoke šole, kakor realci. — Poleg tega se pa smejo invalidni častniki zgledati za zrelostno srednješolsko preizkušnjo, ki se jim bo po razmerju prejšnjih študijev nekoliko olajšala. Morejo se pa že poprej vpisati na vseučilišču kot izredni slušatelji; vendar se pa smejo zaračunati kvečjemu štirje taki semestri. Akademične izkušnje morejo taki slušatelji napraviti seveda šele potem, ko se izkažejo, da imajo zrelostni izpit. Kot visokošolci bodo invalidni častniki oproščeni kolegnine in učnine ter deležni vseh ugodnosti in olajšav, ki omogočijo zgodnjo zaključitev vseučiliških nauk.

Naproti poginu... Neki španski tednik piše o Portugalski: »Šole, ki niso očitno veri sovražne, zapirajo, nesramnost se čudovito širi, družinsko življenje je razdrapano, hudodelstva med mladino se strašno množe, gledališča so torišča grde nesramnosti, javna nramnost propada čedaljebolj... Ko je kaka dežela na robu propada, pride Anglež in jo vtakne v žep. Anglija hoče zidati na Portugalskem tovarne za municijo, ljudstvo naj se ji pa usužnji. Kupčija! Portugalca je sicer priden in trezen delavec.«

Poljske ljudske šole v preganstvu. Med begunci iz Galicije se je v preteklem šolskem letu po možnosti skrbelo tudi za izobrazbo. Učiteljstvo je v zvezi s centralnim odborom za begunce oskrbelo povsod, kjer je bilo več Poljakov, tudi šolo. Dež. šolski svet za Galicijo je sestavil kratko statistiko o številu poljskih ljudskih šol po raznih kronovinah. Iz tega poročila je razvidno, da so imeli begunci iz Galicije svoje ljudske šole na Nižjem Avstrijskem (4), Moravskem (18), Štajerskem (19), v Šleziji (1), na Tirol-

skem (4), Koroškem (1), Kranjskem (1), Češkem (63), Ogrskem (1) in na Dunaju (1). Poučevanih je bilo 6636 begunskih otrok, in sicer 3445 dečkov in 3191 deklic.

Šola in izobraževalno delo v taborišču Slovencev. V Gmündu na Nižjem Avstrijskem je nastanjenih okrog 20.000 primorskih Slovencev. V tem mestu barak — prvotno naselbina Ukrajincev — se nahaja tudi lesena cerkev, ki je v nji prostora za 2500 ljudi, pa tudi prostora na šola. Pred njo je lepo urejen vrt in slavolok z napisom »Mladina naša bodočnost«. Šolsko poslopje je zelo prostorno, zračno in svetlo. Lansko leto je tu poučevalo 25 učiteljskih moči. Pouk se je vršil v 20 razredih za 1600 otrok, pa tudi za odrasle analfabete (917). V šoli so tudi obrtni, gospodinjski in trgovski tečaji. Poučevali so od vlade nastavljeni strokovnjaki. K nadaljevalnim tečajem smemo šteti velike delavnice, kjer se vežbajo delavske moči in izgotavljajo vse potrebščine beguncev. Pod vodstvom strokovnjakov stojijo tri velike delavnice za čevljarsko, krojaško, mizarstvo, ključavničarsko obrt. Veliko vajencev je dobilo tu spričevalo usposobljenosti. — Za ženske se nahaja oddelk za šivanje, za umetno pletenje, za dela iz umetnih biserov itd. Za Slovence namerava oskrbništvu barak odpreti strokovno šolo za klekanje čipk in za izdelovanje papirnih ovojev, vrečic itd.

Varšavsko vseučilišče. V Varšavi so imeli doslej rusko univerzo; nemška naučna oblast je dovolila, da se pretvori v poljsko vseučilišče. Varšavski list »Dziennik Polski« omenja, da se otvori poleg sedanjih fakultet tudi še katoliškobogoslovna. Varšavsko rusko vseučilišče je pa premeščeno v Rostov ob Donu. Predavanja se prično še to zimo.

O junaštvu učitelja kadeta Žige Kastnerja poroča v »Slovencu« slovenski vojni kurat Leop. Turšič: Kmalu zjutraj se je raznesla novica o drznem in junaškem činu kadeta Žige Kastnerja, koroškega Slovenca, učitelja po poklicu. S 40 možmi se je prejšnji večer odpravil na patroljo, za katero se je prostovoljno javil. Neusmiljeno ga je obdelovala sovražna artiljerija, in vse je mislilo, da je Žiga z vsem svojim moštvom izgubljen.

A potuhnil se je v visoko travo in čakal ugodnega trenutka. Ponoči se je s svojimi možmi oprezno priplazil do žičnih ovir in udrl v sovražno postojanko. Skrbelo je poveljnika stotnije, ko žige od nobene strani ni bilo, a v največje začudenje in veselje dobi obvestilo: »Vdrl v sovražno postojanko; plen, kolikor sem ga zajel, takoj pošljem.« In res je kmalu prihacalo proti našim postojankam kakih 30 Rusov. Kastner pa je s svojimi možmi drvil dalje in se je šele tisti večer pridružil ostali prodirajoči stotnji.

Verstvena šola je zagotovljena v Nemčiji še za zelo dolgo dobo, tako piše glasilo katoliške učiteljske zveze. Nikdo se ne bo upal priporočati simultane šole iz nacionalnih razlogov kakor

da bi katoliška šola ne bila dovolj zanesljiva v tem oziru. »Enodušni nastop Nemčije v sedanji vojski,« tako piše omenjeno glasilo, »je najlepše spricalo, da verstvena šola tudi v narodnostnem oziru stori svojo dolžnost: Katoličani in protestantje tekmujejo v požrtvovalnem domoljubju za veličino države. Če se tuintam — osobito v učiteljskih krogih — še ogrevajo za mešano šolo, so to le posamezni glasovi, ki niso nič kaj času primerni...«

Preosnova tržaškega šolstva. Tržaški namestnik ima v načrtu večje preosnove ondotnega šolstva. Predvsem hoče dvigniti trgovsko šolstvo s tem, da se ustanovi srednja in višja trgovska šola. Tudi navtična šola je v Trstu nujno potrebna.

Slovstvo in glasba.

Letno poročilo I. mestne deške ljudske šole v Ljubljani o vojnem šolskem letu 1914—1915. — V spomin na svetovno vojsko sestavil šolski vodja Jakob Dimnik. — Z 12 slikami. V Ljubljani meseca avgusta 1915. Založila I. mestna deška ljudska šola.

Povod tej 75 strani obsegajoči knjigi ni zgolj letno poročilo o deški šoli, ki je imela v preteklem šolskem letu kaj malo pouka, ampak dogodki svetovne vojske, v kolikor so v zvezi z ljubljanskim (kranjskim) šolstvom sploh. Skrbno sestavljeni podatki bodo poznejšim rodovom, osobito ljubljanski mladini, zanimanje vzbujajoč spomin. V 12 sestavkih je zbrane dokaj mične vsebine, ki se tiče vojnih dogodkov in raznih posebnosti sedanjega izrednega časa. Najdaljši in najprimernejši je sestavek »Svetovna vojna in šola«. Ne bi bilo napačno, če bi si omenjeno poročilo oskrbele tudi druge šole.

Die Heiligkeit der Kirche im 19. Jahrhundert. Ein Beitrag zur Apologie der Kirche von Constantin Kempf, S. J.

376 S. Br. M. 3— Verlagsanstalt Benzinger & Co. A.-G., Einsiedeln. — Dobi se tudi v Kat. Bukvarni v Ljubljani.

Na to knjigo smo že opozorili, ko je bila še-le v tisku. Pri nekem katehetskem sestanku se je prav posebno poudarjalo, da se naj katehet v ponazorilno svrhu kolikormoč poslužuje tudi življenjepisov sv. oseb iz novejših časov. Pričujoča knjiga že po svojem naslovu izpričuje, da je v tem oziru vredna vse pozornosti. O njej piše cerkveni list »L. W.«: »Knjiga je še prav posebno interesantna radi aktualnega značaja vsebine. Tu ne najdeš mučencev iz prvih časov krščanstva, ne viteških osebnosti srednjega veka, marveč pred te stopijo moderni svetniki 19. stoletja. Pred seboj vidiš apostolske može, junaške žene, duhovnike in svetovnike, čvrste mladeniče in utrujene starčke... Sloč v knjigi je tako spreten in poln mikavnih izprememb, da se knjige ne naveličaš...« Opisanih je 91 spoznavalcev, 56 spoznavalk, 114 mučencev iz vseh stanov in dežel.

